

Комунікативна компетентність як педагогічна проблема

Анотація. Автор розкриває сутність компетентнісно орієнтованого підходу до навчання у сучасній школі, аналізує педагогічну проблему впровадження даного підходу у навчально-виховний процес. У статті визначено найбільш важливі ознаки педагогічного спілкування із позицій педагогічної риторики.

Ключові слова: комунікативна компетентність, педагогічна проблема, педагогічне спілкування, педагогічна риторика.

Ярмак И.А. Коммуникативная компетентность как педагогическая проблема

Аннотация. Автор раскрывает сущность компетентностно ориентированного подхода к обучению в современной школе, анализирует педагогическую проблему внедрения данного подхода в учебно-воспитательный процесс. В статье определены наиболее важные характеристики педагогического общения с позиций педагогической риторики.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, педагогическая проблема, педагогическое общение, педагогическая риторика.

I.A.Yarmak. Communicative competence as a pedagogical problem

Summary. The author reveals the essence of a competency-based approach to teaching in modern school, analyzes the communicative pedagogical problem

implementing this approach in training and education. The article identified the most important features of pedagogical communication on the position of teacher of rhetoric:

Keywords: communicative competence, pedagogical problem, pedagogical communication, teacher of rhetoric.

Постановка проблеми. Кардинальне реформування освіти в Україні передбачає передусім змінення загальної освітньої парадигми. Сучасний навчальний заклад має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Важливими надбаннями освіченої особистості нині є не лише певний обсяг знань, а й здатність ними оперувати, готовність мобільно змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Саме розвиток життєво важливих компетентностей може забезпечити людині можливості орієнтуватись у сучасному інформаційному просторі. У площині означеного не викликає сумнівів твердження, що впровадження компетентнісного підходу в школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти.

Аналіз досліджень і публікацій з теми. У сучасному психолого-педагогічному науковому просторі широко обговорюється необхідність реформування освіти у вимірах *компетентнісної освітньої парадигми* (В.М.Гребеннікова, Е.Ф.Зеєр, І.О.Зимня, Є.І.Ісаєв, Є.Я.Коган, В.В.Серіков, В.А.Сластьонін, В.І.Слободчиков, А.В.Хуторский та ін.), методологія якої не зводиться до знаннєво-орієнтовного компоненту, а означає необхідність формування у навчальному процесі (через вирішення професійних і соціальних задач) необхідних особистісних якостей, що зумовлюють здатність самостійно вирішувати проблеми у різних сферах і видах діяльності на підставі використання соціального досвіду, елементом якого є і власний досвід учнів [цит. за 7, с.232]. Компетентнісний підхід не спростовує значення знань в освітньому процесі, проте акцентує увагу на здатності особистості використовувати отримані знання на практиці; персональний життєвий досвід людини, продукт її власної життєтворчої активності сприяє зростанню особистісного потенціалу, самореалізації в умовах реального існування у несталому середовищі інформаційного суспільства [1; 6; 7 та ін.].

В цілому аналіз наукової літератури свідчить про досить широкий діапазон проблемного поля можливостей реалізації компетентнісного підходу у закладах освіти. Дане дослідження є ще однією спробою оцінити потенціал компетентнісної освітньої парадигми, зокрема – в системі розвитку комунікативної компетентності.

Мета статті: здійснити аналіз комунікативної компетентності як актуальної педагогічної проблеми, визначити найбільш важливі ознаки педагогічного спілкування.

Викладення основного матеріалу дослідження. Однією із основних (стратегічних) задач сучасного освітнього процесу можна вважати розвиток, ускладнення та диференціацію компетентності особистості періоду

дорослішання як інтегративної характеристики, що зумовлює потенційну здатність особистості діяти у ситуації невизначеності, у тому числі: визначати цілі пізнавальної та комунікативної діяльності, обирати необхідні джерела інформації, знаходити оптимальні способи досягнення поставленої мети, оцінювати отримані результати, організовувати власну діяльність, приймаючи відповідальні рішення [цит. за 7, с.232]. У даному контексті не викликає сумнівів дієвість компетентнісної освітньої парадигми як засобу творення людиною власного вектора суб'єктогенезу відповідно із наявними ціннісними смислами [6].

Поняття «комунікативна компетентність» є однією з важливих наукових категорій, вивчення якої почалося в 60–70-х роках ХХ сторіччя. На сьогодні існує значна кількість досліджень, присвячених цій проблемі [2; 3; 4; 6 та ін.]. Разом з тим учені постійно вказують на виняткову важливість точного означення даної дефініції.

Поняття *комунікативна компетентність* означає сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів тощо [1, с.107]; підготовленість людини до культурного спілкування з іншими людьми (К.Хоруженко). Дослідження наукової літератури щодо сутності комунікативної компетентності показали, що існують два основні підходи до визначення найближчого родового поняття стосовно комунікативної компетентності. Перший означає дану дефініцію через поняття «здатності» (О.Аршавська, М.Вятютнев, Д.Ізаренков та ін.) – як здатність використовувати мову у певній сфері спілкування. Так, зокрема М.Вятютнев визначає комунікативну компетентність як здатність використовувати мову творчо, цілеспрямовано, нормативно, у взаємодії зі співрозмовниками [2, с.40]. У такому розумінні комунікативної компетентності наголошується на важливій ролі здібностей людини у її формуванні. Прибічники другого підходу (Н.Гез, О.Казарцева, О.Константинова та ін.) визначають комунікативну компетентність через поняття «знання, навички й уміння»; О.М.Казарцева визначає комунікативну компетентність як знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та породження власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування [4].

З точки зору педагогічної риторики комунікативна компетенція професійної педагогічно-управлінської діяльності розглядається як уміння керівника використовувати оптимальні засоби мовленнєвого впливу та взаємодії, виховання комунікативного лідера, здатного застосовувати впливову аргументацію в комунікативному процесі, як позитивну і негативну комунікативну валентність у спілкуванні [5]. У площині означеного беззаперечним є виявлення у процесі педагогічного спілкування таких ознак як інтерес до людей і до роботи з ними; здатність до емоційної симпатії та розуміння людей; гнучкість, оперативно-творче мислення, яке забезпечує вміння швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування, що змінюються; уміння відчувати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; уміння володіти собою, керувати психічним станом, тілом, голосом, мімікою;

уміння керувати настроєм, думками, почуттями; уміння знімати м'язові затиски; уміння прогнозувати можливі нестандартні педагогічні ситуації, наслідок своїх впливів; здатність до педагогічної імпровізації, уміння використовувати всю різноманітність засобів впливу (переконавання, навіювання, вживання різних прийомів впливу).

Висновки. Основною умовою педагогічного спілкування є володіння комунікативними компетентностями, культурою мовленнєвого спілкування, що спричиняють творення позитивного іміджу педагога. Комунікативні компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу дозволяють скласти уявлення про загальний розвиток людини, з'ясувати її освіченість, фахову компетентність та вихованість.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : навч.-метод, посібн. / І. Д. Бех. – Київ : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Вятютнев М. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах / М. Н. Вятютнев // Русский язык за рубежом. – 1977. – № 6. – С. 38–45.
3. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д. И. Изаренков. // Русский язык за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54–60.
4. Казарцева О. М. Культура речевого общения : теория и практика обучения : учеб. пособ. / О. М. Казарцева. – Москва : Флинт; Наука, 1999. – 496 с.
5. Мурашов А. А. Педагогическая риторика / А. А. Мурашов. – Москва : Педагогическое общество России, 2001. – 480 с.
6. Токарева Н. Н. Психологические аспекты гуманизации системы образования / Н. Н. Токарева. // Inkluzja, terapia, wspieranie rozwoju jako problemy współczesnej edukacji./ Т. Senko, В. Lisowska, I. Bugajska-Bigis (red.). – Nowy Sącz : Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, 2014. – S. 49–60.
7. Токарева Н. М. Моделювання особистісних конструктів підлітків у вимірах освітнього простору : монографія / Наталя Миколаївна Токарева – Кривий Ріг : ТОВ ВНП «ІНТЕРСЕРВІС», 2015 – 448 с.